

Yrjö Mäkelinin tyttären tytär Kerttu Murto kirjoitti SKP:n vuosikirja kolmosessa: Taistelujen Tiellä 1947 pitkän ja valaisevan artikkelin isoisästään otsikolla **Yrjö Mäkelin**. Kerttu Murto (Kauniskangas) vaikutti pitkään arvostettuna Kansan Uutisten pakinoitsijana "Juorkunan Jussina".

Murron artikkelin jälkeen samassa SKP:n vuosikirjassa julkaistiin "Riitahuhdan Esan" pakina, joka oli ilmestynyt 5. 5. 1923 "Uudessa Pohjan Kansassa". Se oli Mäkelinin viimeisiä pakinoita, sillä pian hän lähti kesälomalle, jonka hän käytti valmistellakseen vastinetta lehteä vastaan nostettuun painokanteeseen.

YRJÖ MÄKELIN

Pohjolan työtätekevän kansan keskuudessa on Yrjö Mäkelinin muisto vielä tänä päivänä elävä ja rakastettu. Hänen muotokuviaan on siellä työväentalojen seinillä, hänen sanomalehtikirjoituksiaan talletetaan kellastuneina leikkeleinä, ja monet osaavat niistä ulkoa pitkiä kappaleita. Aivan liikuttaviakin todistuksia saa usein siitä, miten suuri arvo annetaan hänen elämäntyölleen, joka oli omistettu taistelulle Suomen työväenluokan puolesta, työväen kasvattamiselle ja opettamiselle.

Mutta ei vain Pohjolan, vaan koko Suomen työväestö tuntee Mäkelinin omakseen. Työväenliikkeemme jokaiseen ratkaisevaan vaiheeseen liittyy näkyvällä tavalla hänen nimensä, alkaen äänioikeustaistelusta, jossa hän kulki lipunkantajana. Suurlakon tapauksissa näytti Mäkelin ratkaisevalla tavalla suuntaa. Vuonna 1917 Mäkelin oli yksi niistä, jotka voimakkaimmin vaikuttavat valtalain suurtekoon: Suomen eduskunnan riippumattomuuden julistamiseen ja terävään kysymyksen asettamiseen Suomen itsenäisyydestä Venäjän väliaikaista hallitusta vastaan. Osanotollaan vuoden 1918 taisteluihin ja liittymällä niiden jälkeen siihen työväestön osaan, joka päättävästi asettui uuden taistelun tielle, kruunasi Mäkelin elämäntyönsä tavalla, joka antaa hänelle kunniasijan maamme työväenliikkeen historiassa.

Ei ole oikeutta sen perusteella, että Mäkelin edellä mainittujen ratkaisuvaiheiden välikausina eräissä kysymyksissä asennoitui oikeistolaiselle kannalle, vetää häntä niiden joukkoon tai niiden asian tueksi, jotka ovat asettuneet työväenliikkeen taistelua vastaan porvariston puolelle. Näitä pettureita hän vihasi ja halveksi eikä milloinkaan liittynyt heihin.

VANHEMMAT

Niin läheisesti kuin Mäkelinin nimi liittyykin Pohjolaan, ei hän kuitenkaan ollut itse pohjalainen., vaan hämäläistä sukujuurta. Hänen isänsä Vilhelm Mäkelin syntyi v. 1840 pienessä Riitahuhdan talossa Kankaanpäässä. Vilhelm Mäkelin koki paljon kovaa lapsuusvuosinaan, jäi varhain orvoksi, pääsi suutarin oppiin ja kisälliksi tultuaan lähti vaelluksille eri kaupunkeihin parempia ansiomahdollisuuksia etsien, kuten siihen aikaan köyhien ammattilaisten tapa oli.

Vilhelm Mäkelin oli luonteeltaan kiivas, itsepäinen ja ankaran rehellinen. Vuosina 1895-1920 hän toimi vahtimestarina Tampereen työväestön kesänviettopaikassa

Viikinsaarella, ja vanhemmat tamperelaiset tietävät kertoa monia kaskuja saaren tuitupää-ukosta, joka kepillä hätisteli rauhanrikkooja. Mutta "vaari" oli myös vieraanvarainen isäntä, ja Viikinsaaren vahtimestarin talon kuistilla monet työväenliikkeen johtomiehet kesäilmaisista istuivat neuvonpidossa tai saaren ihanasta luonnosta nauttien.

Hämeenlinnassa, Aulankoa vastapäätä olevassa "parkissa" nuori suutarinkisälli oli tehnyt tuttavuutta puistonpenkillä istuvan palvelijattaren kanssa kysymällä tältä suorasukaiseen tapaansa: "Uskallatko seurustella mun kanssani ?" Tyttö uskalsi ja niin tuli Pauliina Florentina Hellmannista "Mäkelinin mamma". Pauliinan vanhemmat olivat Ruovedeltä Tampereelle muuttaneita tehdastyöläisiä, ja tätäkin kautta oli kosketus vuosisadan lopulla kehittyvään tehdasproletariaattiin perheelle läheinen.

Pauliina oli monessa suhteessa miehensä vastakohta, herkkä ja tunteellinen, ja hänellä oli mitä sydämellisistä suhteista lapsiinsa, joita isä toisinaan saattoi lujalla kädellä kurittaakin, ainakin siinä tapauksessa, että he eksyivät vilppiin. Vanhin poika Yrjö lienee ollut äidille rakkain. Aina äidin kuolemaan asti olivat he säännöllisesti kirjeenvaihdossa keskenään.

Suutarimestarin kodissa luettiin paljon sekä sanomalehtiä että kirjallisuutta, ja seurattiin valppaasti valtiollisia tapahtumia. Uskonnollinen äiti luki lapsille myös raamattua, ja siitä johtuneen, että Yrjö Mäkelin pakinoissaan usein käytti raamatullisia sananparsia ja vertauksia pukien ne mehevään kansanomaiseen muotoon.

SISARUSPARVI

Yrjö Esaias Emanuel Mäkelin syntyi kesäkuun 1 p:nä 1875 Tampereella. Muita lapsia oli kuusi, kaksi poikaa ja neljä tytärtä. Yksi pojista kuoli nuorena tapaturmaisesti. Vanhin tytöistä, Impi, joka oltuaan aluksi palvelijattarena ja sitten myyjättärenä asettui pikkutalon emännäksi Vihantiin, tuli tunnetuksi eri aikakauslehtiin kirjoittamistaan pakinoista: pakinoimisen lahja näyttää olleen "verissä" . Ainoa nykyään elossa oleva sisarusparvesta, nuorin tytär Meeri, toimii Helsingissä kirjakauppiana. Häneltä olen saanut tähän kirjoitukseen liittyvät valokuvat ja useita asiatietoja.

Isän kiivaus ja äidin herkkyyden periytyivät lapsille omalaatuisena yhdistelmänä, joka loi läheistä yhteenkuuluvaisuuden tunnetta heidän keskuuteensa. Tästä "mäkeliniläisyydestä" oltiin tietoisia ja ylpeitä; sen parhaita puolia olivat palava tiedonjano, totuudenrakkaus ja oikeudenmukaisuuden vaatimus. Korkeimmalle nämä taipumukset kehittyivät Yrjö Mäkelinissä, joka löysi niitä vastaavan tehtävän yhteiskunnassa. Tunne-elämän voimakkuus yhdistyneenä aatteelliseen vakaumukseen ja pelottomaan taistelumieleen teki Yrjö Mäkelinin julistajana niin mukaansa tempaavaksi.

NUORUUS JA AVIOLIITTO

Ainoa koulusivistys, jonka Yrjö Mäkelin sai, oli vuosi kansakoulua 11-vuotiaana perheen asuessa Ruovedellä. Sitten hän sai ryhtyä opettelemaan isänsä ammattia. 16-vuotiaana oppipojan arvettiin pystyvän elättämään itseään kisällinä muissakin verstaissa. Seurasi vaellusvuosia Porissa, Tampereella ja Helsingissä ja asevelvollisuusajaksi Uudenmaan pataljoonassa. Asepalvelus jäi kuitenkin lyhyeksi huonon terveyden vuoksi. Raskas työ lapsena oli aiheuttanut elinikäisen vamman, vatsalaukun lihasten herpautumisen.

Vuonna 1897 Yrjö Mäkelin solmi avioliiton. Elämänkumppaninsa hän löysi Tampereelta. Hän oli tehtaan työläinen Elisabeth Vuorenmaa, syntyään lapualainen. Yrjöä muutamia vuosia vanhempi, viisas ja tarmokas nainen. Heille syntyi kahdeksan lasta, joista yksi tytär kuoli pienenä. Kun vain aikaa riitti, oli Yrjö Mäkelin mielellään lastensa seurassa ja otti osaa heidän harrastuksiinsa. He muistelevat häntä oikeamielisenä ja ymmärtävänä isänä. Ellen oli miehelleen toveri ja tuki. Hän osallistui itse etenkin naisten järjestötoimintaan, toimi puhujana ja valittiin Pohjolasta edustajaksi moniin suuriin kokouksiin. Sellainen toiminta oli porvariain mielestä perheenäidille sopimatonta: Yrjö Mäkelinin ansiot he saattoivat tunnustaa, mutta Ellen oli kerta kaikkiaan "kauhea ihminen".

Erikoinen oli hetki, jolloin aviopuolisoiden tiet 25-vuotisen yhteisen taipaleen jälkeen erosivat. Se tapahtui Oulun lääninvankilassa, jossa Ellen Mäkelin elokuussa 1922 oli pidätettynä. Hopeahääpäivänä Yrjö Mäkelin eräiden lähimpien toveriensa kanssa tuli vaimoan tervehtimään. Saapuvilla tässä omalaatuisessa hääjuhlassa oli myös "hopeaparin tytär Laura, joka huolimatta siitä, että on jo saavuttanut laillisen kuritushuoneen, kävelee vapaana kuin mikäkin lotta". kuten Mäkelin tapauksesta lehteen kirjoittamassaan pienessä pakinassa mainitsee. Purevammin kuin hän ei tainnut kukaan ohranakomentoa ivata.

Oulun Lääninvankilasta vietiin Ellen Hämeenlinnaan, jonne hän vuotta myöhemmin sai miehensä kuolinsanomman. Vapauduttuaan matkusti hän lastensa luo Neuvostoliittoon, jossa v. 1935 kuoli.

YRJÖ MÄKELININ TULO TYÖVÄENLIIKKEESEEN

Porissa v. 1891 Yrjö Mäkelin liittyi työväenyhdistykseen. Siellä käydyt keskustelut ja omakohtainen tutustuminen työläisten kurjaan elämään - varsinkin pulavuosina 1893-94 Helsingissä - olivat osaltaan niitä tekijöitä, joiden vaikutuksesta Mäkelinissä heräsi voimakas kiintymys työväenliikkeeseen ja halu taistella sen riveissä. On mielenkiintoista, että työväenliikkeen toinen "suuri suutari", Eetu Salin, samalla tavalla vaellusvuosinaan suuttui rikkaiden ylellisyydestä ja alkoi saarnata kaikkia kylläisiä vastaan, kuten hän itse sanoi. Nämä kaksi kulkivatkin kauan aikaa rinnakkain - he joutuivat työtovereiksi eräässä porilaisessa verstaassa ja edustivat mm. yhdessä Porin työväenyhdistystä työväenpuolueen perustavassa kokouksessa Turussa 1899 - mutta työväenliikkeen suurissa koettelemuksissa Salin masentui eikä löytänyt ulospääsyä. Molemmilla heillä oli aluksi heikkoutena käsityöläismäinen ideologia, joka rakensi aatteellisuutensa enemmän korkeisiin ihanteisiin kuin teoreettiseen lujuteen. Toisin kuin Salin pysyi Mäkelin tiukasti joukkojen mukana, tutki marxilaista teoriaa ja kehittyi alati eteenpäin.

KANSAN LEHTI

Vuonna 1900 pyydettiin Mäkeliniä päätoimittajaksi Tampereella ilmestyvään Kansan Lehteen. Epäröiden hän astui tehtävään, jota piti vaativana ja vastuullisena. Tuo vastuuntunne, joka pakotti hänet aina pyrkimään ammatissaan eteenpäin, hankkimaan tietoja ja kehittämään ilmaisutaitoaan, tekikin hänestä yhden maamme parhaista sanomalehtimiehistä.

Tultuaan nimitetyksi Kansan Lehden päätoimittajaksi oli Yrjö Mäkelinin käytävä valokuvaajalla. Kuva lahjoitettiin myös äidille. Hänen tyytyväisenä sitä katsellessaan tuli siihen Vieno-sisar ja sanoi hieman mustasukkaisena: "Rusetti on vinossa" - "Mutta onpa toimittaja suorassa", vastasi äiti.

Työtoverina Kansan Lehdessä oli Mäkelinillä vuodesta 1904 alkaen Yrjö Sirola, joka myös oli ahkera vieras Viikinsaareissa ja luettiin melkein aina perheeseen kuuluvaksi.

Ei ole sattuma, että Mäkelin näinä toimintansa ensimmäisinä vuosina koko tarmolla omistautui taistelulle, jota Suomen työväenluokka kävi äänioikeusuudistuksen toteuttamiseksi. Säätyjärjestelmä jätti työväenluokan täysin oikeudettomaan asemaan. Kysymys äänioikeuden saavuttamisesta oli työväenliikkeelle täten ensiarvoinen. Se on jossakin mielessä verrattavissa siihen porvarillisen vallankumouksen tehtävään, jota Venäjän työväenluokka suoritti. Mäkelin tämän ymmärsi, ja hänestä tuli äänioikeustaistelun uljas lipunkantaja. Hän puhui siitä monissa suurissa kokouksissa, hän kirjoitti siitä lentokirjasia, ja hänen käsialaansa on Forssan puoluekokouksen tunnettu äänioikeusjulistus v:lta 1903. Osoituksesksi sen pelottomasta hengestä otettakoon tähän seuraavat kohdat:

"Sosiaalidemokraattinen puolue Suomessa ei voi tunnustaa Suomen valtiosäätyä koko kansaa edustavaksi laitokseksi niin kauan kuin valtiollinen edustus oikeus, perustuen syntyperään, pariin hyvätuloiseen ammattiin, aineelliseen varallisuuteen ja kansalta riistettyihin maapalasiin, antaa valtiollisen vallan muutamille harvoille, jättämällä kansan valtavan enemmistön kokonaan sitä vaille.

Tähän katsoen pitää puolue täysin johdonmukaisena ja luonnollisena asiana, ettei Suomen työväki, joka on kokonaan syrjäytetty valtiollisesta vallasta, voi tunnustaa pyhäksi niitä lakeja, joita luokkayhteiskunta sille laatii, ja sen tähden ei se myöskään voi tuntea mitään sitovia velvollisuuksia näitä lakeja kohtaan, lukuun ottamatta sitä velvollisuutta, jonka ulkonainen pakko asettaa.

Samasta syystä ei työväelle myöskään voida asettaa minkäänlaisia siveellisesti sitovia kansalaisvelvollisuuksia, kun siltä kerran on riistetty juuri se, mikä tekee ihmiset kansalaisiksi. Tämä asiain tila voi johtaa siihen, ettei työväki tunne mitään siveellistä velvollisuutta maan valtiollisten, yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen tukemiseen, kun sillä ei ole valtiollista, yhteiskunnallista eikä näitä seuraavaa taloudellista vaikutusvaltaa, joka valta yksinomaan voi riittävässä määrässä kasvattaa edesvastuun ja velvoituksen tunteen.

Niin kauan kuin yhteiskunnallinen ja valtiollinen valta tässä maassa on niin epätasaisesti jaettuna kuin nykyään, katsoo puolue, ollen osattomain ja yhteiskunnallista sortoa kärsiväin puolue, itsensä vapaaksi siitä tuomiosta, jonka historia kerran tulee tälle kansalle antamaan siitä heikkoudesta, jota se on osoittanut taistelussa olemassaolonsa puolesta.

- - -

Kun puolue on täysin vakuutettu siitä, että tämä vaatimus (äänioikeusvaatimus) on täydellisessä sopusoinnussa ihmisyyden ja kulttuurin perusedellytysten kanssa ja että tämän vaatimuksen täytäntöön paneminen antaa vauhtia taloudelliselle ja henkiselle kehitykselle, tukien samalla maan sisäistä itsenäisyyttä, tulee puolue vaatimuksensa perille ajamiseksi käyttämään kaikkia mahdollisia ja tarkoituksenmukaisia keinoja. Se tulee höllentämään kansaan juurrutettuja käsitteitä luokkaetuoikeuksien loukkaamattomasta pyhydestä ja kiihoittamaan kansaa yhä voimakkaampaan luokkataisteluun aina siksi, kunnes vaatimus on kokonaan perille ajettu. Jokaista vastustustapausta tulee puolue käyttämään yhä selvemmän

luokkatietoisuuden kasvattamiseksi, ja jokaisen henkilön, jokaisen puolueen ja jokaisen yhteiskuntaluokan, joka vastustaa yleistä, yhtäläistä ja välitöntä äänioikeutta, tapahtuoonpa vastustus millä tekosyillä tahansa, tulee puolue leimaamaan inhimillisen edistyksen ja ennen kaikkea tämän maan ja tämän kansan vaaralliseksi viholliseksi."

Julistuksessa Mäkelin tulkitsi sen ajan työväenliikkeen kipeintä kysymystä tavalla, joka sai taakseen koko työväenluokan. Työväenluokan merkitys äänioikeustaistelussa kohosi. Porvaristo alkoi luikerrella: suomettarelaiset kauppasivat näennäistä uudistusta, nuorsuomalaiset vetäytyivät tsarismien selän taa. Mäkelin puhui yhteiskunnan ainoan todella vallankumouksellisen ja edistykellisen luokan, työväenluokan äänellä. Siksi Forssan äänioikeusjulistuksesta tuli historiallinen asiakirja, siitä tuli taistelulippu, sosialidemokraattisen puolueen äänioikeusohjelma äänioikeusuudistuksen toteutumiseen saakka.

Mutta, sitä ennen tarvittiin vielä suurlakko.

SUURLAKKO

Suurlakon tapauksissa Mäkelinillä oli keskeinen osa. Tampereella hänet valittiin puheenjohtajaksi lakkosuunnitelmaa laativaan toimikuntaan ja valiokuntaan, jonka tuli laatia lakon päämäärää selostavat ponnet.

Tällöin kirjoitti Yrjö Mäkelin - "eräänä yönä, innostuksen hetkellä" - kuuluisan Punaisen julistuksen. Se hyväksyttiin suuressa kansalaiskokouksessa valtavin suosionosoituksin. Allekirjoittajina olivat Yrjö Mäkelin, Eetu Salin, Heikki Lindroos, Vihtori Kosonen ja Siiri Lemberg valiokunnan puolesta ja suurlakkotoimikunnan puolesta mm. Yrjö Simola ja Ellen Mäkelin. Julistuksessa vaadittiin väliaikaisen hallituksen asettamista vaaleilla, joihin kaikki Helsingin 21 vuotta täyttäneet kansalaiset osallistuisivat. Väliaikainen hallitus toimisi kansalliskokouksen koollekutsumiseen asti, ja viimeainittu järjestäisi suhteet Venäjän kansanedustuslaitokseen. Kansalliskokous tuli valita yleisellä, yhtäläisellä ja välittömällä äänioikeudella. Viimeainitun vaatimuksen sanamuotoa Mäkelin selvensi Helsingissä sikäläisen lakkokomitean esityksestä. Tässä tarkistetussa muodossa Punainen julistus hyväksyttiin Helsingin Rautatien torilla pidetyssä kansalaiskokouksessa ja useissa muissa kaupungeissa.

Väliaikaisen hallituksen vaali suoritettiin kansanjoukkojen vaatimuksesta toisessa Rautatien torilla pidetyssä kokouksessa. Hallituksen koollekutsuminen uskottiin Mäkelinin tehtäväksi. Varsinaisella hallituslistalla hän ei ollut.

Vallankumoustahtumien keskeytyminen Venäjällä ratkaisi asiain käänteeseen myös Suomessa. Suurlakko lopetettiin, mutta työväestö jätti käsiinsä uuden suurlakon uhkan, joka pakotti säätyeduskunnan vihdoinkin myöntymään äänioikeusuudistuksen.

Myös Venäjän työväenliikkeessä esiintyi väliaikaisen hallituksen vaatimus, ja suhtautumisessa siihen syntyi ristiriita bolshevikkien ja menshevikkien välillä. Bolshevikit vaativat sen muodostamista nimenomaan kansan vallankumoukseksi, joka toteuttaisi demokraattisen tasavallan, kun taas menshevikit jättivät vallankumouksen kokonaan porvariston hoidettavaksi haluten alistaa työväestön pelkästään porvariston apuvoimaksi. Kuten Punainen julistus osoittaa, näki Mäkelin vallankumoushallituksen syvästi demokraattisen luonteen ja ymmärsi työväenhallitukseen osallistumisen merkityksen paremmin kuin oikeistososialidemokraatit. Punainen julistus tähtäsi siten itse asiassa porvarillis-demokraattiseen vallankumoukseen.

MÄKELININ "OIKEISTOLAISUUS"

Käytännössä Mäkelin joutui toisinaan ristiriitaan työväenliikkeen enemmistön kanssa niistä keinoista, joilla äänioikeustaistelua oli käytävä. Puoluekokouksissa ja sanomalehdissä väiteltiin mm. siitä, sopiko sosialidemokraattien mennä edustajiksi säätyvaltiopäiville porvarien listoilla. Kun Mäkelin tätä puolsi, johtui se osittain hyväuskoisuudesta, että porvaristoon voitaisiin joillakin puheilla vaikuttaa. Hän odotti myös ainakin osalta porvaristoa apua Suomen itsenäisyystaistelussa ja luotti heihin niinkin paljon, että oli jonkin aikaa itse mukana aktivistiliikkeessä. Kun hänelle sittemmin selvisi, että se porvarillisten käsitys, että Suomen itsenäisyys olisi muka saavutettavissa jonkin vieraan imperialistisen valtion kuten Saksan tai Japanin tuella, vei tämän liikkeen väärään suuntaan, loppui yhteistoiminta. Työväenliikkeessä oli tehty se oikea oivallus, että Suomen itsenäisyys riippuu Venäjän vallankumouksen kohtalosta eikä mistään muusta, ja etenkin vuoden 1917 aikana valtalin yhteydessä, osoittautui, että Mäkelin oli täydellisesti omaksunut tämän kannan.

KANSAN TAHTO

Keväällä 1907 Mäkelin muutti Ouluun edellisenä vuonna perustetun Kansan Tahdon päätoimittajaksi. Tällöin alkoi hänen työnsä Pohjolan työväen herättäjänä ja taisteluun innostajana. Samasta vuodesta lähtien hänet jatkuvasti valittiin eduskuntaan Oulun läänin eteläisen vaalipiirin edustajana.

Kansan tahto kamppaili aluksi alituisten taloudellisten vaikeuksien kanssa, mutta Mäkelinin taitavalla johdolla siitä kehittyi Pohjolan valtalehti, jonka levikki parhaimmillaan nousi 14 000:een. Vuonna 1910 lehti sai painokanteen ja Mäkelin joutui viettämään joulunsa vankilassa tuomittuna valtiopetokseen kehottamisesta. Maailmansodan alussa Kansan Tahto lakkautettiin. Sen tilalle perustettiin Oulun Sanomat, joka ilmestyi vuosina 1915-16. Vuoden 1915 syyskuusta seuraavan vuoden huhtikuuhun Mäkelin taas sai istua vankilassa.

Mäkelinin erinomainen työkyky näidenkin levottomuuksien keskellä näkyy jo lehdestä, jonka miltei jokaisessa numerossa oli nimimerkin Y. M. syvää asioihin perehtyneisyyttä todistavia artikkeleja. Poliittisena pakinoitsijana hän oli parhaita, mitä maamme sanomalehdistössä on esiintynyt, ja vielä enemmänkin: hän on tämän kirjallisuuden lajin etevimpiä kehittäjiä. Sujuva, selvä sanonta, johdonmukaisuus, tietorikkaus ja syvälinen, mehevä huumori olivat hänen pakinatyyylinsä tunnusmerkkejä. Hän kirjoitti Pohjolan työläisille, joista suuri osa ei ollut saanut käydä päivääkään koulua, ja piti huolta siitä, etteivät liika oppineisuus tai oudot sanat ja käsitteet tehneet hänen pakinoitaan kansalle käsittämättömiksi. Hän kirjoitti elämän ankaruuden kokeneelle raatajaväelle, joka ei anna arvoa tyhjänpuhujille, olivatpa ne ulkonaisesti miten loistavia tahansa, ja siksi oli hänen leikinlaskussaankin aina syvä tarkoitus. Eläen joukkojen keskellä hän tunsikin tarkkaan niiden mielialat ja osasi kunakin hetkenä tulkita juuri sitä, mikä oli tärkeintä. Ei siis ollut ihme, että "Riitahuhdan Esa" saavutti niin tavattoman kansansuosion. Sellainen joukkojen kannatus oli mahtava ase, ja Mäkelin käytti sitä joukkojen hyväksi. Terroria harjoittivat työnantajat, byrokraattiset virkamiehet ja muut, joita vastaan Kansan Tahdon kirjeenvaihtajilla oli muistuttamista, saivat "Riitahuhdan Esan" "saunassa" kuumaa löylyä, joka tavallisesti pani heidät parantamaan käytöstään.

Jokapäiväisen sanomalehtityön ohella syntyi vielä lentokirjasia, taloudellisia tutkimuksia ja vielä muutama kaunokirjallinenkin tuote. Mäkelinillä riitti voimia myös kunnalliseen ja osuustoimintaan, joissa hänelle uskottiin luottamustehtäviä.

Tunnustetussa asemassaan Pohjolan työväenliikkeen johtajana joutui Mäkelin luonnollisesti esiintymään paljon myös puhujana. Hänen huolellisesti valmistetut, rakenteeltaan erinomaiset puheensa kelpaavat vielä nytkin puhetaidon mallinäytteiksi. Vaikka Mäkelin ei omannutkaan suurpuhujan ulkonaisia, teknillisiä edellytyksiä, niin hänen vakuuttava johdonmukaisuutensa, selkeä sanontansa ja aatteellinen voimansa tempaisivat ehdottomasti mukaansa suuretkin kuulijakunnat

Eduskunnassa Mäkelin toimi mm. perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana ja piti rohkeita puheita Suomen suhteesta Venäjään. Sosdem puolueen työhön hän paitsi paikallista toimintaa osallistui puoluekokousedustajana ja puolueuseuvoston jäsenenä.

VALTALAKI

Edellä on jo pariin otteeseen viitattu Mäkelinin vallankumoukselliseen kantaan vuoden 1917 tapahtumissa. Kun maaliskuun vallankumouksen jälkeen suomessa muodostettiin uusi hallitus, oli Mäkelin puhtaan työväenhallituksen kannalla, johon 103 työläisedustajan enemmistö olisi antanut parlamentaariset edellytykset.

Kesäkuussa yleisvenäläinen työmie- ja sotilasneuvostojen kongressi asettui Suomen itsemääräämisoikeuden kannalle. Alettiin suunnitella vallansiirtoa Venäjän väliaikaiselta hallitukselta Suomen eduskunnalle. Mäkelin laati tätä tarkoittavan ns. valtalin. Sen päämääristä lausui hän eduskunnassa heinäkuun 2. pnä: "Me vaadimme riippumattomuutta sen takia, että vallankumouksen saavutukset voisivat osaltaan jäädä pysyväisiksi. Me vaadimme sitä siksi, että holhouksesta vapaassa valtiossa voitaisiin luokkataistelun välityksellä järjestää työtätekeväälle väestölle siedettävät olot." Tästä käy selville, että Mäkelinin kanta itsenäisyyskysymyksessä liittyi kiinteästi yhteen sen kansanvaltaisen pyrkimyksen kanssa, joka työväenliikkeelle oli ominaista.

Kerenskin hallitus hajotti eduskunnan valtalin tultua hyväksytyksi.

Sosialidemokraattisen puolueen puolueuseuvoston kokouksessa Mäkelin esitti uusiin vaaleihin menemisen sijasta vaaliboikottia ja suurlakon julistamista entisen eduskunnan valtuuksien palauttamiseksi ja työväenhallituksen muodostamiseksi. Vaikka tämä kanta jäikin vähemmistöön, osoittivat vaalien tulokset, että työväestön luottamus parlamentaariseen toimintaan oli jo suuressa määrin horjunut ja että se alkoi turvautua ulkoparlamentaarisiin keinoihin, kuten maaseudulla leviävät lakkoliikkeet todistivat. Marraskuussa puhkesikin suurlakko. Sen vaatimuksena oli valtalin ohjelma, kansan itsemääräämisoikeus eduskunnan kautta, jonka oikeuden porvaristo halusi riistää asettamalla eduskunnasta riippumaton kolmimiehisen valtionhoitajakunnan. Lakon yhteydessä eduskunnalle esitetyllä punaisen senaatin listalla oli myös Mäkelin.

Helmikuussa 1918 Mäkelin oli vaikeasti sairaana valtion sairaalassa Tampereella. Täällä suojeluskuntalaiset pidättivät hänet, ja valkoinen luokkaoikeus tuomitsi hänet kuolemaan. Rangaistus muutettiin elinkautiseksi kuritushuonetuomioksi.

SKP:n RIVEISSÄ

Neljä vuotta istui Mäkelin eri vankiloissa. Sörnäisten kuritushuoneessa oli hänen koppitoverinaan Eetu Salin, jonka järkyttävän sortumisen ja kuoleman hän täällä joutui näkemään. Tammikuussa 1922 päästettiin Mäkelin ehdonalaiseen vapauteen.

Työväenliike oli jakautunut kahtia. Mäkelinin kantaa ei vielä julkisuudessa tunnettu. Johtavat sosialidemokraatit tarjosivat hänelle paikkaa sosdem lehdistössä; myös osuustoimintaliikkeessä olisi löytynyt leipäpuu. Mäkelin matkusti Ouluun, jossa rautatieasemalle oli saapunut suuri joukko vallankumouksellisia työläisiä tapaamaan entistä johtajaansa. Sosialidemokraatit olivat järjestäneet juhlallisen vastaanoton torvisoittokuntineen ja hevoskyyteineen. Jo rautatieasemalla Mäkelin osoitti, että oli valinnut. Hevoskyyti sai jäädä. Vallankumouksellisten työläisten riveihin hän tunsu kuuluvansa ja heidän parissaan hän jälleen aloitti työnsä.

Uusi lehti oli perustettu, Pohjan Kansa. Siinä alkoivat ilmestyä artikkelit nimimerkillä "Yksi Meistä", "Riitahuhdan Esan" lauantaikirjeet ja muut pakinat. Mäkelin tarttui heti käsiksi jättiläisyrytykseen: rotaatiokoneen hankkimiseen kirjapainolle. Työläiset kokosivat voimansa ja pennosensa yhteen - on sykähdyttävää seurata lehden palstoilta tuon kamppailun kulkua - ja marraskuussa samana vuonna kone saapui Ouluun. Helmikuun 3 p:nä painettiin uudella koneella 24-sivuinen kaksivärinen juhlanumero, johon vielä tuli 8-sivuinen jatko. Rotaatio oli Mäkelinin suuri rakkaus ja ylpeyden aihe. Samalla koneella painetaan tänäkin päivänä Pohjolan työväen uutta Kansan Tahtoa.

Vajaat kaksi vuotta Oulussa olivat Mäkelinille kuumeisen työn aikaa. Ne olivat raskaita vuosia; terveys horjui, tovereita vangittiin, myös hänen vaimonsa, ja huoli suuresta perheestä rasitti häntä kaikkien muiden huoltien lisäksi. Mistä tuli se voima, joka piti häntä pystyssä, kannusti häntä entistäkin uutterampaan työhön, entistäkin leimuavampiin julistuskirjoituksiin lehtensä palstoilla ?

Hän oli nähnyt sen turmiollisen tien, jolle valkoinen Suomi maata johti. Hänen pyhää suuttumusta ja vihaa uhkuvat artikkelinsa olivat varoitushuutoja, jotka järkyttävät lukijaansa vielä tänäkin päivänä. Kaikkine voimineen hän antautui taisteluun terrorivaltaa vastaan, taisteluun, jonka Pohjolan työväestö oli jo aloittanut hänen ollessaan vankilassa. Kesällä 1922 Mäkelin liittyi salaisena toimivaan Suomen Kommunistiseen Puolueeseen. "Jos teidän mielestänne", lausui hän paikallisille puoluejärjestäjille, "tilanne joskus kehittyä sellaiseksi, etten voi teitä auttaa - niin sanokaa. Minä vetäydyn silloin syrjään. Teitä vastaan en tule koskaan taistelemaan." Mutta sellaista tilannetta ei tullut. Loistavalla kynällään ja suurella vaikutusvallallaan Mäkelin raivasi tietä puoluejärjestäjille poliittisten ja taloudellisten voittojen saavuttamiseksi. Erittäin suuri oli hänen osuutensa näinä vuosina käydyissä huomattavissa palkkaliikkeissä. Hänet valittiin SKP:n piiritoimikuntaan, SKP:n johdon kanssa hän oli kirjeenvaihdossa ja sai siltä tehtäviä.

Taistelun mukana hän itsekin kasvoi ja kehittyi yhä suurempaan määrätietoisuuteen. Suurella innostuksella hän luki Leninin kirjoja, joista "Valtio ja vallankumous", mutta vieläkin enemmän "Penikkatauti" herättivät hänessä vastakaikua ja ihailua. Viimemainittua hän piti työväen joukkotoiminnan parhaimpana oppaana. Leninin kirjoitusten häneen tekemää syvää vaikutusta todistaa sekin, että hän usein puhui niistä tovereilleen ja varttuneemmille lapsilleen.

Elokuussa 1923 toimeenpantiin Suomen Työväenpuolueen lakkautus ja sen kaikki

johtohenkilöt vangittiin. Mäkelin kuljetettiin Helsingin Fabianinkadun ohranaputkaan. Kuulustelijoilleen hän kieltäytyi mitään vastaamasta. Sairaus rasitti. Syyskuun lopussa ilmestyneessä Työväenjärjestöjen Tiedonantajan näytenumerossa julkaistun selostuksen mukaan oli hän sunnuntaina syyskuun 16. p:nä saanut sellissään vaikean kohtauksen, viety kirurgiseen sairaalaan, jossa kuoli 18. päivän iltana. Viralliseen tutkintapöytäkirjaan merkittiin hänen "nauttineen liikaa lääkkeeksi annettua veronaalia".

Niitä olosuhteita, joissa Mäkelin ohranan komeroissa joutui kuoleman omaksi, ei ole koskaan päästy tarkasti tutkimaan. Joka tapauksessa hän kaatui valkoisen vallan uhrina. Vallanpitäjät tunsivat häntä kohtaan raivoisaa vihaa, eikä suotta, sillä Mäkelin oli pelottava Vastustaja. Työläiset kunnioittivat häntä taistelussa kaatuneena sankarina. Suomen Ammattijärjestö järjesti hautauksen. Valtava saattojoukko seurasi ruumisvaunuja Helsingin rautatieasemalle, ja kaukaa Lapin perukoiltakin saapui työläisiä Ouluun, jossa ei koskaan oltu nähty niin mahtavaa kulkuetta kuin se, joka saattoi Mäkelinin hänen viimeiselle leposijalleen Oulun hautausmaalla, kirkosta eronneiden syrjäiseen nurkkaukseen aidan vieressä.

Pohjolan Ammatillinen Piirijärjestö pani toimeen varojen keräyksen muistomerkin pystyttämiseksi Mäkelinin haudalle. Se paljastettiin hänen kuolinpäivänään 1928. Siihen on kirjoitettu sanat: "Suomen työväenluokan rohkealle ja tarmokkaalle esitaistelijalle. Kiitollisuudella Pohjolan työväestö."

Vasemmistolaisen työväenliikkeen ja SKP:n luja asema Pohjolassa näihin päiviin saakka on varmasti osaltaan myös Mäkelinin henkilökohtaisen vaikutuksen tulosta. Tätä osoittaa sekin, että vastustajat ovat yrittäneet vasemmistolaisuuden asemaa heikentää väittämällä, että Mäkelin ei ollut vasemmistolainen. SKP:n illegaalisuuden aikana ei voitu esittää painavinta todistusta noita väitteitä vastaan, sitä, että Mäkelin oli kommunistisen puolueen aktiivinen jäsen. Mutta ne on voitu torjua myös osoittamalla Mäkelinin omaa toimintaa ja kirjoituksia ja hänen suhtautumistaan oikeistososialidemokraatteihin, joka, kuten alussa mainittiin, oli jyrkästi kielteinen ja halveksiva.

Mäkelin kuului niihin suurmiehiin, joita Suomen työväenluokka on maallemme antanut. Vielä tulevat toteutumaan hänen sanansa, jotka hän kirjoitti vaimolleen saatuaan kuulla kuolemantuomionsa v. 1918: "Sillä minä tiedän, että minun tekoni tulevat elämään ja että jälkimaailma on jakava minulle oikeutta runsaalla mitalla."

Kerttu Murto

"Meidän isänmaan rakkautemme ihanuus"

"Lauluna sen kosket kuohuu
järven aallot loiskuaa.
Säveleit'ä salot huokuu
Ikihongat humajaa."

Tjaa ! Me olemme isänmaallista väkeä. Me rakastamme maatamme, sen koskia, järviä ja saloja - ja varsinkin me rakastamme honkia.

"Honkain humina ja luonto muu."

Siis luonto muukin, sikäli nim. kuin siitä voidaan lyödä mynttiä, - tahtoisin lisätä.

Ja me rakastamme koskia, järviä ja saloja sekä niitä honkia kaikkialla, missä ikinä niitä tapaammekaan. Sillä meillä on laaja sydän.

Esimerkiksi Karjalan koskien, järvien, salojen ja hongistojen puolesta ovat meikäläiset porvarit valmiit luovuttamaan hengen ja sydänveren - tietysti sillä poikkeuksella, ettei luovutettavaksi määrätty henki ja veri kuulu porvarille itselleen, vaan sellaisille olennoille, joille meidän hyvä jumalamme ei ole katsonut tarpeelliseksi antaa aivoja.

Ja porvarille on lausuttava se tunnustus, että hän on uskomattomassa kaukonäköisyydessään koettanut erityisesti vaalia sitä ainesta, jolta puuttuu aivot. Ja edelleen on hän yrittänyt tehdä parhaansa kansan pohjakerrokseen kuuluvain ihmisten aivojen kärventämiseksi.

Jotta meistä kaikista olisi muodostunut soveliaita välikappaleita herran suurten tarkoitusten toteuttamiseksi.

Monesta onkin muodostunut - ja vähältä se piti, ettei allekirjoittaneestakin saatu muodostetuksi sellaista aasin leukaluuta, jolla hutkien olisi voinut vapauttaa itäisen rajamme takana sijaitsevat hongistot venäläisestä sorrosta.

Sillä poikavuosinaan oli allekirjoittanut henkeä täynnä ja rakasti, porvarin ohjaamalla tavalla, isänmaataan, että rutisi.

Tosin se tuntui toisinaan ontolta vaipua siihen honkanirvanaan, mutta kun alituisesti kuuli lurituksia siitä huminan ihanuudesta, laineiden soitosta ja salojen sinestä, niin tulipa siinä mies ajatelleeksi, että näin sen kaiketi pitää olla, ja että tämä unelmoiminen se nyt lienee sitä korkeata hengenelämää, johon taivaallinen isämme on vain valittunsa mahdolliseksi katsonut.

Rakastettiin koskia, järviä, saloja - ja erittäinkin honkia, koska ne humisevat.

Ja porvarikin rakasti. Mutta hän rakasti toisella tavalla ja toisista syistä. Hän rakasti eniten sellaisia koskia, joihin saatettiin asettaa voimallitteita, ja pääasiassa sellaisia järviä, joiden pohjassa löytyi rautamalmikerrostumia. Ja mitä tulee saloihin, herättivät hänessä lämpimiä tunteita näistä ne, joissa oli suhteellisen vahvasti ruokamultaa. Honkia rakasti porvari poikkeuksetta. Jos hän oli sahapatruuna, sopivat hänen makuunsa parhaiten suorat ja sileät. Mutta halkopotressikka tykkäsi kaikesta, mikä maasta yleni, - eikä hän sortuneitakaan ylenkatsonut, jos ne vain olivat vielä sen verran kohmollaan, että kestivät pinoamiskäsittelyn.

Porvari painatti meille laulukirjoja ja osti itselleen kuponkisakset.

Ja me lauloimme:

"Ei oo meillä rikkautta
eikä maamme viljavaa,
vaan on laulun runsautta
kylvämättä kasvavaa."

Meidän laulaessamme porvari istui keinutuolissa, poltteli syöskumipiipulla vaakunaa ja ylisteli Suomen kansan hyviä ominaisuuksia, etenkin sen pohjatonta tyhmyyttä.

Ja karjalaisia hän nimitteli laukkuryssiksi, sillä heimorakkauden aika ei ollut vielä tullut.

Mutta sitten se tuli ! Saapui rymyllä ja pauhinalla. Porvari hoksasi, että hänellä on myös muita lampaita. Ja hän ajatteli: Lammashuone olkoon yksi ja sama - ja samoin myös paimen.

Ja hän sanoi: Pojat, meidän veljemme rajan takana ovat ahdistuksessa. Lähtekäämme siis heitä auttamaan. Ei hän sanonut siten, että menkäämme ottamaan perinpohjainen selkäsauna, vaikkakin hänen ideansa käytännössä sittemmin muodostui sellaiseksi.

Ja hän, tämä meidän porvarimme, perusti etupäässä itäistä ulkopoliitiikkaa varten lehden, jonka nimi on: *Suunta*.

Lehti suoritti tehtävänsä etevästi. Se ei puhunut mitään Karjalan koskista, malmipitoisista järivistä eikä oivallisista sahatukeista. Vaan piti sen sijaan korkeata ääntä venäläisestä sorrosta, jonka alla huokaavat meidän rakkaat sukulaistemme.

Mutta kun kovalle ottaa, niin koiraskin poikii, - sanoo sananlasku. Ja niin tapahtui tässäkin: Suunta päästi suuren totuuden sen jälkeen, kun Karjalassa oli alettu myöntää tukkikonsessionejä ulkomaalaisille.

Suunta joutui pois suunniltaan kuin mustasukkainen rakastaja.

Se sanoi, että Karjalassa raiskataan - ei heimolaisneitosia, vaan humisevia hongistoja.

Ja että Moskova ja Kommuuni saavat rahaa.

Jonka kaiken takia Suomen hallituksen olisi sekaannuttava asiaan ja vaadittava lankkujen valmistuksen lopettamista - Tarton rauhansopimuksen nojalla.

Ja hallituksen olisi hankittava takeet siitä, ettei yhtään tukkipuuta kaadeta, ennen kuin Karjalaan on perustettu lahtarivalta ja asetettu sen käyttelijäksi uusi Hoidu-Kundu.

Ken ei usko, hän etsiköön sielulleen vahvistusta Suunnan viime numerosta.

Ja ken sitä etsimään ryhtyy, hän on havaitseva, että rva Hella Vuolijoelta tahdotaan kieltää oikeus Karjalan rakastamiseen, johon porvarilla, hänen itse mielestään, on patentti.

Sillä hirveä asia on lehden mielestä se, että Karjalassa puutavaraliikettä harjoittavan "Karelia Timber C:o Limited" yhtiön johtokuntaan kuuluu myöskin rva Vuolijoki.

Se naisimmeinen, jonka mies pääsi viime lauantaina vankilasta, jossa hän on ollut jatkamassa Suomen Työväenpuolueen perustamista.

Hänet päästettiin sen takia, että puolue on nyt tullut laillisesti perustetuksi.

Mutta puolue ei ole vielä liittynyt Moskovaan.

Odotamme, että se liittyisi. Ja sitten taas Sulolta tukka pois ja linnaan.

"Riitahuhdan Esa"

